

Р. В. Манн

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті узагальнено науково-методологічні засади стратегічного планування соціально-економічного розвитку на регіональному рівні в Україні. Визначено основну мету стратегічного планування регіонального розвитку та розглянуто основні етапи розробки системи прогнозів розвитку економіки регіонів. В дослідженні проаналізовано процес розробки стратегічного плану соціально-економічного розвитку регіону, а також розглянуто фактори, які впливають на процес розробки стратегії. Метою статті є формування теоретико-методологічних засад стратегічного планування регіонального розвитку на основі аналізу та теоретичного узагальнення методологічного інструментарію з проблеми дослідження, практики розвитку та змісту стратегій регіонального розвитку в Україні. Автором виділено традиційні (статистичні), економіко-математичні та спеціальні прийоми в системі методів стратегічного економічного аналізу, наголошено на актуальності інструментарію стратегічного економічного аналізу для комерційної організації, що функціонує в сучасних економічних умовах, а також акцентовано увагу на перспективах розвитку у сфері вдосконалення та розширення методологічної бази цього напрямку. Обґрунтовано необхідність включення бюджетування до системи методів стратегічного економічного аналізу та розроблено алгоритм проведення методичного економічного аналізу діяльності комерційної організації. В результаті використання методологічних основ стратегічного економічного аналізу було розроблено схему відповідності методів економічного аналізу етапам його організації.

Ключові слова: *регіон, розвиток, стратегічне планування, стратегія, територія.*

Вступ. Стратегічне планування є важливим методом управління розвитком території в умовах динамічних змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Проблеми стратегічного планування розвитку в Україні в контексті децентралізації влади та реформи державного управління наразі є актуальними. Будучи надзвичайно важливою і важкою для реалізації, ця реформа вимагає вдосконалення та розвитку методології та інструментів стратегічного планування як на національному, так і на місцевому рівнях. Невизначеність у деяких питаннях, пов'язаних із організацією цього процесу, потребує подальших досліджень у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні основи та нормативно-правова база стратегічного планування розкриваються як у дослідженнях науковців, так і в працях і документах українських та міжнародних експертів. У теорії стратегічного планування визначаються загальні характеристики та інструменти реалізації цього процесу на різних рівнях: загальнодержавному, окремих територіально-адміністративних одиницях, підприємствах. Враховуючи актуальність цього питання для розвитку загалом, є вчені, які присвятили свої дослідження вивченню аспектів стратегічного планування та розробці шляхів його реалізації. Серед останніх публікацій з проблематики цього дослідження слід відзначити праці В. Варцаби, А. Арейгата, Н. Сментині [1–3] та наукові статті О. Шевченка [4], Р. Банерзей [10] В. Ляшенка [11], С. Іванова [13], О. Амоші [14], З. Варналія, О. Ватченка, Н. Федяй, А. Чернихівської та ін. [5–9].

Міжнародний досвід та практичні основи стратегічного планування регіонального розвитку викладені в останніх публікаціях Програми розвитку ООН, а також експертами міжнародних проектів і програм сприяння місцевому розвитку в Україні. Незважаючи на систематичне вдосконалення теоретичних засад українськими науковцями та експертами міжнародних організацій, розробка регіональних стратегій розвитку та планів їх реалізації потребує додаткового обґрунтування та дослідження.

Метою статті є формування теоретико-методологічних засад стратегічного планування регіонального розвитку на основі аналізу та теоретичного узагальнення методологічного інструментарію з проблеми дослідження, практики розвитку та змісту стратегій регіонального розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наукових працях українських та зарубіжних дослідників визначення поняття «стратегічне планування» має різні формулювання. Під стратегічним плануванням регіонального розвитку ми маємо на увазі постійний покроковий процес визначення

поточного стану і тенденцій розвитку об'єкта; бажаного стану, умов і якості розвитку; напрямів і шляхів досягнення бажаного стану; відповідальних виконавців і нерозподілених економічних ресурсів; моніторингу виконання стратегічних і операційних цілей. За результатами планування необхідно внести зміни і до Стратегії регіонального розвитку [3].

Стратегічне планування має такі характерні риси:

- орієнтація на середньострокову і довгострокову (на термін більше року) перспективу;
- спрямованість на вирішення ключових цілей, які відрізняються рентабельністю для планової системи, але від яких залежить її сучасність і соціально-економічний прогрес;
- органічний зв'язок між окресленими об'єктами, рівнем і структурою ресурсів, необхідних для їх досягнення, – як існуючих, так і тих, що будуть створені в запланованому майбутньому;
- облік впливу на планований об'єкт численних зовнішніх факторів, що справляють на нього позитивний або негативний вплив, і розробка заходів, які максимально послаблюють їх негативний вплив чи нейтралізують його дію або використовують позитивний вплив цих факторів для успішного виконання стратегічних завдань планової системи; адаптивний тип, тобто здатність передбачати зміни зовнішнього і внутрішнього середовища планованого об'єкта й адаптувати до них процес його функціонування.

Стратегічне планування, яке розглядається як процес практичної діяльності відповідних суб'єктів управління, має своїм змістом відображення сутності та процедур розробки стратегічних прогнозів, проектів стратегічних програм і планів. Суть стратегічного планування виявляється в його практиці. Ключовими практиками стратегічного планування в макроекономіці є: стратегічне прогнозування (стратегічні прогнози), стратегічне програмування (проекти стратегічних програм); стратегічна підготовка (проекти стратегічних планів для різних рівнів національної економіки). Стратегічне планування замінило довгострокове планування. І це правильно щодо фактора часу, оскільки стратегічне планування є загальним результатом розвитку теорії і практики планування на основі цільового програмного підходу.

Існують різні форми планування. Вони визначаються багаторівневістю і багатоаспектністю управління. Зокрема, виділяють наступні форми [5]:

- галузеві, регіональні, соціальні, науково-технічні, екологічні, фінансові та інші аспекти планування;
- залежно від рівнів планування: міждержавний, національний, регіональний, рівень господарюючих суб'єктів (комерційних та інших ринкових організацій), їх господарських об'єднань;
- залежно від часу планування: довгострокові, середньострокові, короткострокові;
- залежно від кола завдань, що розшифровуються: стратегічне і тактичне планування.

Предметом науки стратегічного планування є вивчення можливостей його використання в практичній діяльності при складанні стратегічних прогнозів, програм і планів, об'єктивних закономірностей, що визначають розвиток ринкової економіки, розробці та вдосконаленні методології і прийомів вирішення різних завдань стратегічного планування, організації його реалізації в дії. Об'єктом стратегічного планування є діяльність суб'єктів господарювання, структурних елементів національної економіки, всієї національної економіки країни з позиції її майбутнього економічного стану в короткострокових і довгострокових часових рамках [3].

У теорії стратегічного планування виділяють три вкрай важливі аспекти. Перший – соціально-економічний. Він полягає у вивченні конкретних закономірностей, що визначають розвиток соціально-економічних процесів. Знання цих закономірностей і притаманних їм кількісних зв'язків дає основу для наукового обґрунтування стратегічних ідей, проектів програм і планів усіх рівнів і часових рамок.

Другий аспект – методологія стратегічного планування. Це інструмент усвідомлення соціально-економічних процесів та застосування набутих знань у процесі регулювання управління, а також планування діяльності суб'єктів господарювання. Щоб все це було можливим і ефективним, необхідно мати чітке уявлення про природу і закономірності розвитку об'єкта стратегічного планування – народного господарства в цілому, окремих підсистем і комерційних організацій – а також бути в курсі всіх процедур планованої роботи; удосконалювати логіку, методичні підходи, систему методів вирішення завдань стратегічного планування і вміти на практиці використовувати всю систему знань цієї науки.

Третій аспект науки стратегічного планування – організаційний. Він охоплює комплекс питань, пов'язаних з постановкою кола завдань, які повинна виконувати система органів, які брали участь у процесі оперативного планування, визначенням їх функцій, організацією їх роботи, наданням тієї чи іншої організаційної форми кінцевим результатам стратегічного планування.

Зміст стратегічного планування полягає в системній організації регулювання розвитку народного господарства, окремих його підсистем, плануванні діяльності комерційних структур.

Наука про стратегічне планування тісно пов'язана з адміністративними науками і, перш за все, з менеджментом, економічною теорією, філософією, фінансовими та політичними науками. Висновки, фактичні дані та методи дослідження застосовуються насамперед у функціональних науках та галузевих економіках, таких як статистика, бізнес-аналіз та аудит, бухгалтерський облік тощо, а також використовуються в процесі структурного планування економічного і соціального розвитку. Наука стратегічного планування базується на математиці, технічних і природничих науках.

Методологічні підходи починають набувати значення в системі стратегічного планування, в процесі розробки прогнозів, стратегічних програм і планів. Під методологічним підходом розуміється послідовна цілісна орієнтація використання логіки, принципів і методів стратегічного планування в ході розробки прогнозів, складання стратегічних програм і планів на всіх рівнях і в усі терміни [1].

Можна говорити про те, що регіональне планування фактично реалізується на практиці. Основними завданнями регіонального планування є: забезпечення оптимального розвитку економіки регіонів у всьому екологічному комплексі країни; забезпечення благоустрою і спеціалізації територій; встановлення оптимальних пропорцій; ефективне використання трудових і природних ресурсів і виробничих потужностей; раціональне розміщення продуктивних сил. Стратегічне планування регіонального розвитку включає такі етапи [9]: розробка концепції регіонального розвитку; обґрунтування важливих пропорцій; формування системи цільових програм.

Основною метою стратегії соціально-економічного розвитку регіону є зосередження уваги на заходах, спрямованих на стабілізацію та підвищення якості життя населення на основі підвищення економічної ефективності та забезпечення додаткових надходжень до бюджету всіх рівнів шляхом активізації інноваційно-інвестиційних процесів. Стратегія соціально-економічного розвитку регіону визначає зміст основних напрямів діяльності органів місцевого самоврядування, а саме:

- 1) управління соціально-економічним розвитком;
- 2) бюджетування та фінансовий менеджмент;
- 3) менеджмент економіки та підприємництва;
- 4) власність та землеустрій;
- 5) менеджмент зовнішньоекономічної діяльності;
- 6) охорона навколишнього середовища [1].

Концепція соціально-економічного розвитку регіону є цілеспрямованим комплексним документом, який включає систему найважливіших політик розвитку регіону зі стратегічної точки зору, що ґрунтуються на необхідних і достатніх економічних можливостях (стратегічних пріоритетах, цілях, пропорціях і механізмах). Структура концепції розвитку регіону повинна містити такі складові частини:

- 1) соціальна, екологічна, структурна, аграрна політика;
- 2) регіональна науково-інноваційна політика, політика розвитку важливих спеціалізаційних комплексів і продуктивних сил, політика розвитку системи переселення, навчання трудових ресурсів і зайнятості;
- 3) політика розвитку промислової інфраструктури, ринкової інфраструктури, інвестицій та зовнішньої економіки;
- 4) антимонопольна, податкова, регіональна кредитна політика та розвиток банківської системи;
- 5) політика розвитку відносин власності.

Таким чином, концепція регіонального розвитку окреслює важливі структурні зміни в процесах соціально-економічного розвитку у вигляді важливих пріоритетів і цілей, а також забезпечує їх реалізацію за допомогою економічних, правових та інституційних механізмів. На основі концепції регіону розроблено стратегічну комплексну програму соціально-економічного розвитку, яка включає систему взаємопов'язаних цільових програм. Процес формування стратегії соціально-економічного розвитку регіонів є одним із найважливіших напрямів діяльності органів виконавчої та законодавчої влади на всіх рівнях влади. Важливою складовою механізму державної регіональної економічної політики є прогнозування як сполучна ланка між теоретичними розробками та діловою практикою.

Прогноз – це науково обґрунтований огляд перспектив розвитку певного соціально-економічного процесу або явища, а також усіх можливих шляхів і засобів досягнення поставлених цілей. Хоча його розробка базується на системі кількісних і якісних показників, він має імовірнісний характер. Загальною метою прогнозування регіонального соціально-економічного розвитку є забезпечення інформаційної об'єктивності у прийнятті рішень щодо оптимальних шляхів розвитку регіональної економіки в майбутньому [11].

За останні 30–40 років регіональне прогнозування досягло неймовірних масштабів. Передбачення та програми регіонального розвитку розробляються на національному (в межах країни)

та міжнародному рівнях із залученням іноземного капіталу (СЕЗ, Єврорегіони тощо). На макрорівні розробляються прогнози по країні в цілому, вони можуть бути галузевими, проблемними і комплексними. Відповідно до Закону України «Про державне прогнозування і розроблення програм економічного і соціального розвитку України» (2000 р.) прогнози соціально-економічного розвитку на п'ять років та програма економічного і соціального розвитку строком на один рік розробляються в усіх адміністративно-територіальних одиницях.

Прогноз розвитку соціально-економічного розвитку регіону відображає:

1. Аналіз та оцінку соціально-економічного розвитку регіону за попередній період, виявлення тенденцій та проблем розвитку економіки та соціальної сфери.
2. Стан використання економічного потенціалу регіону, екологічну ситуацію.
3. Прогнозування кон'юнктури локального ринку за основними видами товарів і послуг.
4. Підходи до вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіону.
5. Цілі та пріоритети регіонального розвитку, заходи щодо їх досягнення.
6. Основні показники соціально-економічного розвитку.

Висновки про тенденції розвитку економіки регіону на середньостроковий період [15].

Основа для прогнозування соціально-економічного розвитку регіону забезпечує система досягнутих макроекономічних показників, державні соціальні стандарти та нормативи безпеки населення, національні й етнічні особливості регіону, показники розвитку соціальної інфраструктури, можливості для потенційних інвесторів та інвестиційна привабливість регіону.

Регіональне прогнозування базується на таких принципах: послідовність і багатоваріантність стратегічних і тактичних завдань; єдність кількісних і якісних характеристик прогнозу; оптимальне поєднання різних підходів і методів, ієрархії та програмованості при виборі конкретних засобів вирішення соціально-економічних питань; агрегація основних регіональних прогнозних показників залежно від прогнозного періоду, послідовності можливих етапів для досягнення певних цілей.

Розробка системи прогнозування розвитку економіки регіонів проходить ряд етапів (таблиця 1). Розвиток регіонів має здійснюватися в рамках єдиної системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку країни, яка передбачає реалізацію узгоджених зусиль органів державного управління, регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування.

Таблиця 1. Алгоритм прогнозування соціально-економічного розвитку [3]

Стадії	Дії
Перша	Проведено комплексний аналіз та систематизацію проблем регіонального та міжрегіонального розвитку: підвищення рівня життя населення, зниження рівня безробіття та забезпечення робочих місць населення; екологічні проблеми; підвищення експортного потенціалу регіонів; удосконалення територіальної спеціалізації
Друга	Побудовано «дерево цілей» на основі чіткого ранжирування цілей відповідно до пріоритетів регіонального розвитку та наявних фінансових ресурсів. Часткові цілі виводяться з найбільш загальних. Це «дерево цілей» забезпечує взаємозв'язок системи цілей на різних рівнях управління з точки зору їх значущості і пріоритетності
Третя	Сформульовано обмеження та критерії, що визначають межі прийнятних рішень та засоби досягнення поставлених цілей. В першу чергу виконуються цілі і проекти, які не потребують значних капіталовкладень
Четверта	Опрацьовано можливі сценарії розвитку подій у майбутньому залежно від обраних шляхів вирішення регіональних проблем. Сценарій – це загальна модель, яка не тільки описує передбачувані результати певних трансформацій, але й визначає необхідні ресурси для їх досягнення

Для початку активізації реалізації стратегічних пріоритетів, розробки та впровадження стратегії соціально-економічного розвитку потрібен науково обґрунтований організаційний механізм, який би містив процедуру розроблення стратегії та розкривав організаційно-інституційні складові процесу стратегічного планування та реалізації стратегії. Загалом стратегічне планування містить аналіз поточного стану об'єкта, для якого відбувається розробка стратегічного плану, формулювання стратегічних цілей і визначення завдань, розробка стратегії, її реалізація та активація, контроль за реалізацією стратегії, визначення відповідності результатів стратегії цілям і завданням коригування стратегії. Відповідно до цього переліку слід починати розробку стратегії соціально-економічного

розвитку регіону з аналізу та оцінки його поточного соціально-економічного розвитку, на основі якого визначити стан і тенденції макроекономічного стану, оцінити природно-ресурсний, економічний і трудовий потенціал та ефективність їх використання. За результатами цих досліджень має бути сформовано інформаційне забезпечення стратегічного планування розвитку регіону, що забезпечить основу для визначення пріоритетів його подальшого соціально-економічного розвитку [4].

Стратегічний план соціально-економічного розвитку регіону – це документ, який пропонує ставити перед собою завдання розвитку регіону, визначати шляхи їх досягнення, аналізувати потенційні можливості, дотримання яких приведе до успіху, розробляти методи організації розвитку за обраними напрямками. Визначені шляхи використання ресурсів і цей документ також дозволяє адміністративним органам регіону та місцевим громадам діяти спільно, результатом чого має стати стратегія соціально-економічного розвитку регіону як курс дій. Тому в розробці стратегії соціально-економічного розвитку регіону передують стратегічне планування.

На основі визначених пріоритетів стратегічного планування визначаються цілі і завдання соціально-економічного розвитку регіону. Основи нормативно-правового забезпечення стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону забезпечуються Конституцією України, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні»; «Про місцеві державні адміністрації», «Про Генеральну схему планування території України», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік» тощо, Бюджетним кодексом, Податковим кодексом України, постановами Кабінету Міністрів України.

Бюджет комерційної організації є надійною інформаційною базою для оцінки її інвестиційної привабливості та управління ефективністю і результативністю діяльності. Як і будь-який інший фінансовий план, бюджет може мати різні часові обмеження і на практиці створення детального довгострокового бюджету для організації ускладнює прогнозування зовнішнього середовища [15]. Бюджет може спиратися на припущення, що в плановому періоді компанія досягне необхідних фінансових результатів, а масштаби її діяльності і кон'юнктура ринку не зміняться, або йдеться про підготовку трудовіткої і громіздкої системи планів з урахуванням багатьох прогнозів, або організація бере на себе моральне зобов'язання переглядати поточний бюджет неодноразово. Однак найбільш реалістичною залишається ситуація, при якій детальний бюджет готується тільки на найближчий плановий період, а показники для всіх наступних періодів коригуються щорічно з урахуванням змін зовнішнього середовища [7]. Більш того, створена модель довгострокового розвитку компанії є основою для розробки нового плану поряд з детальним аналізом виконання поточного бюджету. Бюджетування, яке обов'язково передбачає контроль за виконанням плану, дозволяє об'єктивно оцінити поточний стан справ і спрогнозувати майбутній стан справ в компанії. На основі такого прогнозу формуються уявлення про досяжність його стратегічних цілей, коригується курс або вибирається інша альтернатива веденню бізнесу. Таким чином, бюджетування слід розглядати як важливий крок стратегічного планування. Однак ця технологія управління не може бути успішно реалізована, перебуваючи у відриві від інших методів стратегічного економічного аналізу, тому бюджетування слід включити в групу спеціальних методів стратегічного економічного аналізу.

Наведені висновки дозволяють розглядати процес бюджетування як один із методів стратегічного економічного аналізу. Такий підхід можливий в ситуації, коли йдеться про оцінку реалізації та оновлення стратегії комерційної організації. Планово-фактологічний аналіз, проведений при бюджетуванні, дозволяє швидко виявити відхилення в чистому вигляді, які є неефективно витраченими ресурсами або неврахованими факторними впливами. Подальше застосування стратегічного економічного аналізу сприяє своєчасній розробці нових стратегічних альтернатив або перегляду курсу компанії.

З другого боку, бюджетування може мати принципово інше значення для комерційної організації, коли виникає необхідність розробити і впровадити нову стратегію з нуля. Зазначимо, що існуючий оптимізований бюджетний процес забезпечує потужну інформаційну базу для здійснення стратегічного економічного аналізу. У процесі планування, відштовхуючись від стратегії, створюється система збалансованих стратегічних показників (Balanced ScoreCard), яка має стати основою для нових бюджетів. При цьому перед організацією постає питання: *«Чи досяжні ці параметри в поточному і майбутньому характері впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають її діяльність?»*. У зв'язку з цим доцільно використовувати методи стратегічного економічного аналізу. Бюджетування є основою коригування стратегії, що є частиною інформаційного забезпечення, а бюджет – це результат, отриманий на основі розроблених стратегічних показників, інакше кажучи, формалізація стратегії. Взаємозв'язок бюджетування і стратегії комерційної організації можна представити таким чином (рисунок 1).

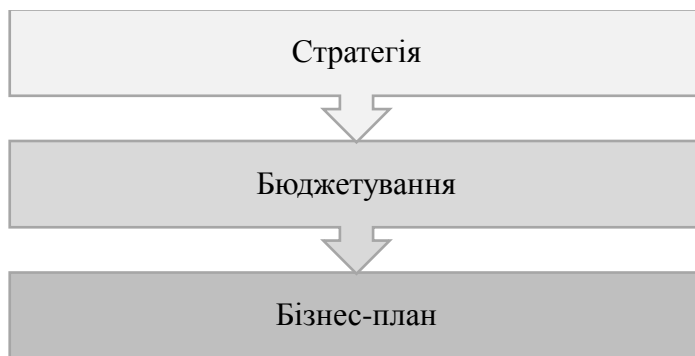

Рисунок 1. Взаємозв'язок бізнес-плану проекту, бюджетування та стратегії організації

При наявності добре функціонуючої системи стратегічного економічного аналізу моніторинг ефективності стратегії може здійснюватися в оперативному режимі, що дозволить швидко й адекватно реагувати на будь-які зміни зовнішнього і внутрішнього середовища організації. У зв'язку з цим алгоритм стратегічного економічного аналізу комерційної організації можна представити таким чином, як показано на рисунку 2.

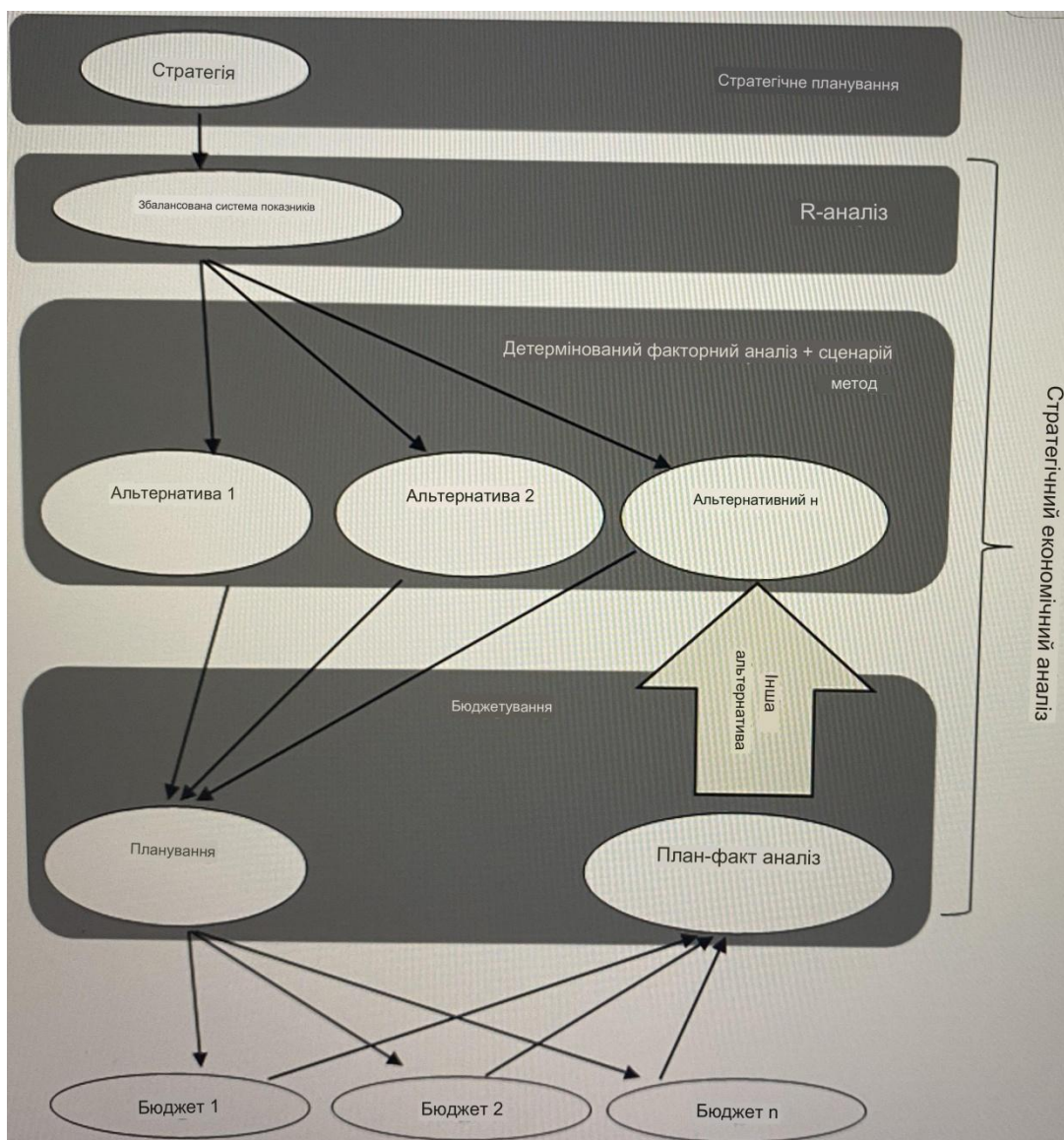

Рисунок 2. Алгоритм проведення стратегічного економічного аналізу [12]

Джерело: за [12]

При цьому бюджетування є лише одним із етапів стратегічного економічного аналізу. Також необхідно враховувати, що в предметну область економічного аналізу входить вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають діяльність організації. Відповідно створення адекватної інформаційної бази для прийняття оптимальних рішень у тенденціях стратегічного управління комерційною організацією передбачає поєднання бюджетування з іншими спеціальними методами стратегічного економічного аналізу.

У результаті дослідження методологічних основ стратегічного економічного аналізу розроблено схему відповідності методів етапам організації економічного аналізу (таблиця 2). При цьому різним етапам стратегічного економічного аналізу відповідають окремі інструменти.

Таблиця 2. Відповідні методи стратегічного економічного аналізу [12]

Організаційний етап стратегічного економічного аналізу	Стратегічні економічні методи аналізу
Визначення загального періоду формування стратегії розвитку	евристичні методи
Дослідження факторів зовнішнього фінансового середовища	PEST-аналіз
Оцінка сильних і слабких сторін організації	SWOT-аналіз
Комплексна оцінка поточного становища організації в секторі ринку (конкурентне навколишнє середовище)	SWOT-аналіз
Формування стратегічних корпоративних цілей	евристичні методи, кількісні методи
Формування стратегічних функціональних цілей	кількісні методи
Формування стратегічних цілей бізнесу за напрямками діяльності	кількісні методи
Розробка стратегічних бізнес-цілей окремих структурних підрозділів	кількісні методи
Розробка цільових стратегічних стандартів	кількісні методи
Оцінка порівняльної ефективності розроблених варіантів стратегічних альтернатив	R-аналіз, методи детермінованого факторного аналізу, DuPont аналіз, сценарний аналіз
Створення комплексу заходів для ефективного реагування на негативний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів	R-аналіз, методи детермінованого факторного аналізу, DuPont аналіз, сценарний аналіз
Корекція збалансованої системи стратегічних показників з урахуванням обліку реального впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища	R-аналіз, методи детермінованого факторного аналізу, DuPont аналіз, сценарний аналіз

Джерело: за [12]

Висновки та напрями подальших досліджень. Якість стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону багато в чому залежить від науково-методичного забезпечення цього процесу. Для забезпечення здійсненості стратегічного планування та досягнення кумулятивного позитивного ефекту від реалізації розробленої стратегії необхідне об'єднання зусиль управлінсько-адміністративної, фінансової сфери, виробничої та науково-технічної сфери, залучення до повноти та оптимізації природного, людського, науково-технологічного та інноваційного потенціалу регіону. Є необхідність у розвитку наукових та інформаційних ресурсів, а також у вивченні та впровадженні вітчизняного досвіду стратегічного планування регіонального розвитку. Основними завданнями та пріоритетами регіонального розвитку на сучасному етапі є подолання кризових явищ у соціально-економічній галузі та нарощування темпів відновлення економіки.

Виходячи з практики регіонального розвитку, зауважимо, що автором обґрунтовано необхідність включення бюджетування до системи методів стратегічного економічного аналізу та розроблено алгоритм проведення методичного економічного аналізу діяльності комерційної організації. В результаті використання методологічних основ стратегічного економічного аналізу була розроблена схема відповідності методів економічного аналізу етапам його організації.

Список використаних джерел

1. Варцаба В. І. Управління регіональним розвитком: теорія і практика гармонізації цілей та інтересів влади, науки, бізнесу: монографія. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2015. 486 с.
2. Areiqat A. Y., Al-Ali A. H., Al-Yaseen H. M. Entrepreneurship in palm fronds recycling: a Jordanian case. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2019. No. 6. DOI: 10.9770/jesi.2019.6.4(10).

3. Сментина Н. В. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку на мезорівні: теорія, методологія, практика. Одеса: Атлант, 2015. 365 с.
4. Шевченко О. В. Пріоритети розвитку регіонів як інструмент стратегічного управління регіональною економікою. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*: зб. наук. праць. Львів: Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України, 2014. Вип. 3 (107). С. 12–21.
5. Зуб Д. С. Стратегічне планування: вітчизняна практика та напрями вдосконалення. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. праць. Київ, 2012. Вип. 1. С. 36–40.
6. Ватченко О. Б., Андрейченко О. А. Стратегічне планування розвитку регіонів України. *Економічний простір*: зб. наук. праць. Дніпро: ПДАБА, 2016. № 113. С. 15–26.
7. Федяй Н. О. Стратегічне планування економічного розвитку регіонів України: науково-методичний аспект. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. праць. Київ, 2012. № 11 (138). С. 235–241.
8. Arribas I., Espinos-Vano M. D., Garcia F., Tamosiuniene R. Negative screening and sustainable portfolio diversification. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2019. No. 6 (4). DOI: 10.9770/jesi.2019.6.4(2).
9. Кіш Г. В. Стратегічне планування як інструмент управління національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. Ужгород, 2015. Вип. 1 (45). Т. 3. С. 73–77.
10. Banerjee R., Mistri B. Impact of coal mining in diversification of rural livelihoods: A case study in the barjora colliery area of bankura district, west bengal. *Space and Culture*. 2019. No. 6 (5). P. 228–240.
11. Ляшенко В. І., Харазішвілі Ю. М. Стратегічні сценарії структурного розвитку промислових регіонів України. *Вісник економічної науки України*: наук. журн. Київ, 2016. № 2 (31). С. 113–126.
12. Tung L. T. Role of unemployment insurance in sustainable development in Vietnam: Overview and policy implication. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2019. No. 6 (3). P. 1039–1055. DOI: 10.9770/jesi.2019.6.3(6).
13. Іванов С. В. Нова модель розвитку регіонів України в умовах глобалізації світової транспортної системи: монографія. Дніпро: Домінанта Принт, 2018. 262 с.
14. Сталій розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки промисловості. Донецьк, 2012. 534 с.
15. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З. С. Варналія. Київ: НІСД, 2007. 820 с.

References

1. Vartsaba, V. I. (2015), *Management of regional development: Theory and practice of harmonization of goals and interests of power, science, business*: monograph. IFNTUNG, Ivano-Frankivsk, 486 p. [in Ukrainian].
2. Areiqat, A. Y., Al-Ali, A. H., Al-Yaseen, H. M. (2019), "Entrepreneurship in palm fronds recycling: a Jordanian case", *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, no. 6. DOI: 10.9770/jesi.2019.6.4(10).
3. Smentyna, N. V. (2015), *Strategic planning of socio-economic development at meso-level: Theory, methodology, practice*. Atlant, Odesa, 365 p. [in Ukrainian].
4. Shevchenko, O. V. (2014), "Priorities of regional development as a tool of strategic management of regional economy", *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*: coll. of sci. works, In-t rehion. doslidzh. im. M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy, Lviv, no. 3 (107). pp. 12-21 [in Ukrainian].
5. Zub, D. S. (2012), "Strategic planning: Domestic practice and directions of improvement", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*: coll. of sci. works, Kyiv, no. 1. pp. 36-40 [in Ukrainian].
6. Vatchenko, O. B., Andreichenko, O. A. (2016), "Strategic planning of development of regions of Ukraine", *Ekonomichnyi prostir*: coll. of sci. works, PDABA, Dnipro, no. 113, pp. 15-26 [in Ukrainian].
7. Fediai, N. O. (2012), "Strategic planning of economic development of regions of Ukraine: Scientific and methodological aspect", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*: coll. of sci. works, Kyiv, no. 11 (138). pp. 235- 241 [in Ukrainian].
8. Arribas, I., Espinos-Vano, M. D., Garcia, F., Tamosiuniene, R. (2019), "Negative screening and sustainable portfolio diversification", *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, no. 6 (4). DOI: 10.9770/jesi.2019.6.4(2).
9. Kish, H. V. (2015), "Strategic planning as a tool for managing national economy", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Ekonomika*, Uzhhorod, no. 1 (45), pp. 73-77 [in Ukrainian].
10. Banerjee, R., Mistri, B. (2019), "Impact of coal mining in diversification of rural livelihoods: A case study in the barjora colliery area of bankura district, west bengal", *Space and Culture*, no. 6 (5), pp.228-240.
11. Liashenko, V. I., Kharazishvili, Yu. M. (2016), "Strategic scenarios of structural development of industrial regions of Ukraine", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*: sci. j., Kyiv, no. 2 (31), pp. 113-126 [in Ukrainian].
12. Tung, L. T. (2019). "Role of unemployment insurance in sustainable development in Vietnam: Overview and policy implication", *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, no. 6 (3), pp. 1039-1055. DOI: 10.9770/jesi.2019.6.3(6).
13. Ivanov, S. V. (2018), *New model of development of regions of Ukraine in the conditions of globalization of the world transport system*: monograph. Dominanta Print, Dnipro, 262 p. [in Ukrainian].
14. Novikova, O. F., Amosha, O. I., Antoniuk, V. P. (2012), *Sustainable development of the industrial region: Social aspects*: monograph, National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Industrial Economics. Donetsk, 534 p. [in Ukrainian].
15. Varnaliy, Z. S. (Ed.). (2007), *State regional policy of Ukraine: Features and strategic priorities*: monograph. NISD, Kyiv, 820 p. [in Ukrainian].

R. V. Mann

**ANALYSIS OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES
TO IMPROVING THE REGIONAL DEVELOPMENT STRATEGY OF UKRAINE**

The article summarizes scientific and methodological principles of strategic planning of socio-economic development at the regional level in Ukraine. The main goal of strategic planning of regional development is determined and the main stages of developing a system of regional economic development forecasts are considered. The process of developing a strategic plan for socio-economic development of the region is analyzed, and the factors influencing the process of developing this strategy are also considered. The purpose of the article is the formation of theoretical and methodological foundations of strategic planning of regional development based on the analysis and theoretical generalization of methodological tools on the problem of research, development practice and the content of regional development strategies in Ukraine.

Methodological foundations and legal basis of strategic planning are revealed both in the research of scientists and in the works and documents of Ukrainian and international experts. In the theory of strategic planning, general characteristics and tools for the implementation of this process are determined at various levels: the national level, individual territorial administrative units, and enterprises. Among the latest publications on the issues of this research, monographs by V. Vartsaba, N. Smentin, and scientific articles by O. Shevchenko, S. Ivanov, A. Chernykhivska, and others should be noted.

International experience and practical foundations of strategic planning of regional development are outlined in the latest publications of the UN Development Program, as well as confirmed by experts of international projects and programs to promote local development in Ukraine.

Practical implications: *The author has justified the need to include budgeting in the system of methods of strategic economic analysis and developed an algorithm for methodical economic analysis of the activity of a commercial organization.*

Originality: *As a result of using the methodological foundations of strategic economic analysis, a scheme of correspondence of methods to the stages of its organization has been developed.*

Conclusions: *The author has highlighted traditional (statistical), economic-mathematical and special techniques in the system of methods of strategic economic analysis, emphasized the relevance of the toolkit of strategic economic analysis for a commercial organization operating in modern economic conditions, and also emphasized the prospects for development in the field of improvement and expansion of the methodological base of this direction.*

The quality of strategic planning of the socio-economic development of the region largely depends on the scientific and methodological support of this process. To ensure the expediency of strategic planning and to achieve a cumulative positive effect from the implementation of the developed strategy, it is necessary to combine the efforts of the management and administrative- financial, production and scientific-technical spheres, to involve the fullness and optimization of the natural, human, scientific-technological and innovative potential of the region. The main tasks and priorities of regional development at the current stage are overcoming crisis phenomena in socio-economic fields and increasing the pace of economic recovery.

Keywords: *region, development, strategic planning, strategy, territory.*

DOI 10.24025/2306-4420.68.2023.284570

Манн Р. В., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки та управління, Черкаський державний технологічний університет
e-mail: mannruslan1@gmail.com
ORCID 0000-0003-3936-2677

Mann R. V., Doctor of Economics, Full Professor, Head of the Department of Economics and Management, Cherkasy State Technological University